

АПОСТОЛСКО–СВЕТООТАЧКО УЧЕЊЕ О СВЕТИМ ТАЈНАМА

Свакако да је преобимна и преширока тема о *апостолско-светоотачком учењу о тајнама*, притом са посебним нагласком на *тајни свештенства*. Тема надмаша и моје способности и временско ограничење једног предавања. Зато ће ово бити само покушај не да се да потпуна слика, него да се изнесу извесне кључне тачке, основни елементи стално присутни у апостолском и светоотачком учењу о светим тајнама Цркве, који изражавају али и одређују њихов хришћански спасоносни карактер.

1. Треба најпре појаснити саму реч *тајна*. Наш благословени словенски језик, а за њим онда и српски језик, успешно су и верно пренели грчку реч *μυστήριον* /у западном произношењу: *мистерија*/, задржавши тако сву дубину и ширину те грчке речи, за разлику од западног термина *sacramentum*, који је и ужи и сиромашнији неголи реч "мистерион", тајна. Јер, док реч *сакрамент* говори само о сакралности /светости/ једнога акта или предмета, дотле реч *мистерион*, или *тајна*, указује и на друге веће и дубље, тајанственије димензије свештеног предмета или свештенорадње. Притом, као што је умесно примећено, *мистерион* или *тајна*, и поред тога што *открива* и посвећује у свој тајанствени садржај, у духовну стварност коју собом нуди, истовремено и *скрива* исту и зове у дубље посвећивање и партиципирање те стварности.

Наравно, познато нам је да многи нетеолози, а и извесни западни теолози, примећују да реч "мистерион" /или у множини "та мистерија" = *мистерија*, како се чешће среће у класичном свету/ није чисто хришћанска реч ни појам, јер је позната још у античкој Грчкој. Већ у 6. веку пре Христа Хераклит помиње "мистерије" /и критикује их да су постале оргије/, али и пре Хераклита помињу се и развијају се религиозне /многобожачке/ мистерије, као што су познате напр. Елевсинске мистерије /близу Атине/ и друге. Када су хришћани прешли сасвим на грчки језик онда су употребљавали ове грчке речи, због чега неки у томе виде сродност и говоре о својеврсном "јеленизму" источног Хришћанства. Не намеравајући овде да о томе опширније расправљамо, подсећамо само да је Хришћанство јединствено Божанско Откривење, које је у тесној вези пре свега са Старим Заветом изабраног Јеврејског народа, али је оно намењено и читавом људском роду, те зато има извесне везе и са осталим човечанством. Хришћанство је као Божје Откривење дато свим људима и народима, позивајући их и омогућујући им стварну и истинску заједницу и општење са Богом Живим и Истинитим у Цркви као Телу Христовом, и стога је оно правилно проценило и усвојило, али и очистило, крстило и препородило, осмислило и испунило правим и спазоносним садржајем оно што је род људски дотле нејасно и мутно тражио, пипајући по мраку незнабоштва, "еда би ли се како Бога дотакао и нашао Га", како је о томе већ говорио Апостол

Павле на Атинском Ареопагу /Д. Ап. 17,23-27/. Стога је и у јелинским мистеријама антички свет тражио и наслућивао Живога Бога, али Га је нашао тек у великој хришћанској *Тајни Христа* – “Τὸ Μυστήριον τοῦ Χριστοῦ”, тајни Бога који је постао Човек и тиме испунио новим, истинским садржајем све искрене људске слутње и чежње. Зато и хришћанска употреба грчке речи “мистирион” добија већ код Апостола Павла сасвим нови садржај, као што је то случај и са многим другим изразима и појмовима које ће Свети Оци Цркве узимати и користити из грчког класичног света, дајући им увек нови садржај и смисао.

Овај поступак Светих Отаца сличан је са самом праксом Цркве: када се криптава једно дете из незнабожачког света, да би постало дете Божје, оно се не одбацује нити уништава, него се кроз тајну светог крштења очишћује и препорађа те постаје оно што истински и треба да буде и ради чега је и створено, то јест постаје сасуд благодати Божје, син и наследник Царства Божјег у Христу Богочовеку.

2. Од Светих Апостола можда нам је највише о светим тајнама говорио и оставио записано Св. Апостол Павле, који је, заједно са Св. Апостолом Јованом, најшире захватио у Христово Божанско Откривење. Његово дубоко и свестрано учење о светим тајнама – које, одмах треба рећи, није наше уџбеничко, школско учење – садржано је особито у посланици Ефесцима и посланици Колошанима, писаним у тамници и ваљда зато тако пребогатим откривењима божанских тајни.

Већ од самог почетка посланице Ефесцима Апостол Павле говори о “*тајни воље Божје*”, коју у наставку назива “*Икономијом тајне*” /што значи *домострој* тајне, јер словенска реч “домострој” представља веран и до сада најбољи превод дивне грчке речи “οικονομία”, или у западном читању “економија”, која реч означава: распо­ређивање, уређивање, управљање и руковођење својим домом и домаћинством/. Мало даље, овај “*домострој тајне*” Апостола Павле назива “*домострој благодати*”, што значи да се овде сасвим поистовећују *тајна* и *благодат*. У даљем току ова се тајна, односно благодат назива “*тајном Божјом*” или “*тајном воље Божје*” /Еф. 1,3-9;3,3-10/. Или опет, према посланици Колошанима, то је “*тајна сакривена од векова и нађаштаја*, а сада је објављена светима Његовима”, то јест “обзнањено им је богатство славе *тајне* ове у народима, која је *Христос у вама*” /Кол. 1,26-27; ср. Рим. 16,25/. Мало даље, у истој посланици Колошанима, Апостол ову тајну назива “*тајна Божја, која је Христос*” /Кол. 2,2/, зато што “у Њему /Христу/ *обитава сва пуноћа Божанства телесно /σωματικῶς. и ви сте у Њему испуњени*” /Кол. 2,9/.

Из свих ових наведених места, и других која овде нисмо навели, постаје јасно да “*тајна Божја, сакривена од вечности*” јесте у ствари тајна вечне воље Божје, или предвечног Савета Свете Тројице, и она се састоји у Христовом Домостроју оваплоћења и очовечења ради нашег спасења. То је, како вели Апостола Павле на другом месту, она хришћанска “*Велика Тајна побожности: Бог се јави у телу*” /1 Тим. 3,16/, или, како вели Св. Апостол Јован: “*Логос Божји постаде тело, и усели се у нас*” /Јн. 1,14/. Једном речју, то је тајна Христовог Домостроја оваплоћења, Божанска Економија спасења, која није ништа друго него *сам Христос* ка Богочовек – Θεανδρῶπος те стога ту тајну Свети Апостол и назива – *Тајна Христова*, или *Тајна Божја која је Христос*.

3. Овде треба подвући и нагласити чињеницу да када Свети Апостоли и Свети Оци кажу *Христос* онда ту подразумевају много више него што је то у уобичајеном говору данашњих хришћана, особито западних, навикнуто. Како је то, на пример, код западних хришћана најбоље ће показати следећи пример. Недавно је један римокатолички теолог објавио књигу под називом "Христос или Бог?" /Jean Millet: Dieu ou le Christ? – Paris 1980/ у којој расправља о новијој римокатоличкој традицији, која се развила углавном од 17. века, и односи се на пренаглашено и неуравнотежено западно поштовање Исуса Христа, где, по овом теологу, римокатоличка побожност као да се одвојила од Бога и задржала се само на Христу. Заиста, и други римокатолички теолози, а и поједини православни теолози, пребацију римокатолицизму ману "христоцентризма", тј. пренаглашено истицање Христа, све до крајњег "христомонизма". Међутим, други православни теолози /у које говорник укључује и себе/, с правом сматрају да у римокатоличкој теологији није по среди христоцентризам, јер је управо на Западу Христологија непотпуно и једнострано схваћена и доживљена. Ако је западни христомонизам погрешан и једностран, за то свакако није крива права и правилна, православна Христологија, онаква Христологија какву су нам предали Свети Апостоли и Свети Оци. У тој православној Христологији *христоцентризам* има своје право и законито место, али то зато што је Христологија у Православљу увек схватана и доживљавана у органском склопу и недељивом јединству са православном *Тријадологијом*, јер је Христос неодвојив од Бога Оца и Светога Духа. Шта више, Свети Апостоли и Свети Оци наглашавају да већ само име Господа Исуса *Христос* /= *Помазаник*/укључује и Бога Оца који Га је *помазао*, а такође и Светога Духа као *помазање* којим је Христос *помазан* /ср. Д. Ап. 10,38; Св. Василије Велики и други Оци/.

Према томе, апостолско-светоотачко поимање Христа и "Тајне Христове", тј. целокупне Хришћанске вере и стварности, целокупне хришћанске *мистерије* јесте *христоцентрично*, јер се ради о једној и јединственој свеобухватној *Тајни* Божјој у Христу, у коју је обухваћена, јер у њој учествује, сва Света Тројица: Бог Отац, својом љубављу и благоволењем, Бог Дух Свети својом сарадњом и заједничарењем, и Бог Син, Он нарочито, својим личним самоделатним /*абтургичким*, како веле Свети Оци, тј. самотворацким/ учешћем крз лично оваплоћење, страдање и васкрсење. Тријадолошки карактер Божанске Тајне Христовог домостроја спасења најбоље је изразио Свети Апостол Павле својим познатим литургичким возгласом на крају II Коринћанима: "Благодат Господа нашег Исуса Христа, и љубав Бога и Оца, и заједница Светога Духа, нека је са свима вама" /13,13/, где се јасно види да и Бог Отац својом љубављу и Дух Свети својим заједништвом учествују и сарађују у "*благодати* Господа нашег Исуса Христа", тј. у *Домостроју благодати* или *Домостроју тајне Божје* која је *сам Христос* Оваплоћени, Христос као *Богочовек*.

Према томе, у апостолском и светоотачком поимању Христа као свеобухватне тајне Божје, из које у нашој вери и Цркви све извире и све увире, садржан је и очуван је светотројични – *тријадолошки* – карактер наше вере у Христа као Богочовека, *тријадоцентрични* карактер нашег хришћанског црквеног доживљаја Тајне Христове као основне и свеобухватне /= католичанске, саборне/ *Тајне* саме Цркве као такве и као извора свих светих тајни, тј. целокупног садржаја нашег црквеног бића и живота. Овај, дакле, тријадолошки и тријадоцентрични карактер православне Христологије, тј. основне и централне тајне Хришћанства као Тајне Христа Богочовека, која је

центар и садржај Божанске Економије спасења, јесте први елеменат у апостолском учењу о светим тајнама Цркве. Тај тријадолошки карактер светих тајни не потискује него напротив и претпоставља и постулира *христоцентрични* карактер и *христорошки* садржај свих светих тајана Цркве, јер су све свете тајне уствари само раскриће и развиће основне и јединствене Тајне над тајнама, која и јесте сам Христос као Богочовек, Христос као Црква, како то показују после Светих Апостола сви Свети Оци, а у наше време и наш највећи богослов, верни следбеник Светих Отаца, отац Јустин Поповић /у свим својим делима, а особито у својој Догматици/.

4. Христорошки и христоцентрични карактер светих тајни, по Светим Апостолима и Светим Оцима, не само да је истовремено и тријадолошки и тријадоцентричан, него је ту истовремено изражен и *пнеџматолошки* карактер сакраменталног, светотајинског бића и живота Православне Цркве. Но најпре да проговоримо о *сотириолошкoм* карактеру светих тајни по учењу Светих Апостола и Светих Отаца. Основна је истина апостолско-светоотачке благовести да је Господ Христос и оваплотио се и страдао и васкрсао *'ради нас људи и ради нашега спасења'*. "Христос умре за грехе наше и васкрсе за оправдање наше", вели Свети Апостол Павле /Рм. 4,25/, а свете тајне се и свршавају /особито Крштење и Евхаристија/ у име Његове смрти и васкрсења и отуда црпе сву своју спасоносну силу и благодат. Спасоносни, *сотириолошки* карактер целокупног Христовог Домостроја, целокупног Његовог живота и дела јасан је по себи и очигледан, тако да на томе, сматрамо, и није потребно посебно се задржавати. Стога, не задржавајући се за сада више на апостолском учењу о једној и јединој свеобухватној *тајни Божјој*, која је Христос као *Спаситељ*, одмах ћемо прећи на једнога од изузетно великих и значајних Светих Отаца Цркве, веома блиског по духу и слову Светим Апостолима, на Светога Григорија Богослова. Управо је он, можда више од других Светих Отаца, изнео веома дубоке истине о светим тајнама Цркве Христове уопште, и посебно о вези свих светих тајана са тајном свештенства – на чему наше предавање и треба посебно да се задржи. Притом је Свети Григорије све то мистагошки тесно повезао са основном *Тајном Христовом* и то баш са њеним *сотириолошким* аспектом.

У свом II Слову, или Беседи /коју истина није одржао, него ју је написао као оправдање зашто је побегао када су га његов отац, епископ Григорије, и његов пријатељ, Свети Василије, хтели и без његове воље да рукоположе за свештеника, па је он на то некако пристао и био рукоположен, али се онда тек уплашио узвишености свештенства и побегао/, Свети Григорије износи и описује узвишене идеале и задатке свештеничке благодати и службе у Цркви./Ово дело Св. Григорија написано је пре Златоустових *Шест књига о свештенству*, где се Св. Златоуст и угледао и користио Светим Григоријем/. Која је то служба и циљ тајне свештенства због чега се Григорије попут пророка Јоне или Јеремије уплашио да прихвати свештеничку службу Богу Живом и Истинитом? Ево шта на то каже сам Св. Григорије: Циљ је свештеничке јерургије и тајна свештенства "да душу уздигне горе; да је из овога света узнесе и преда је Богу; да лик /Божји/ поврати своме Прволику; да га здравог очува или грехом оштећеног поправи и спасе /тј. да га очисти и препороди и таквога врати своме оригиналу/; да га Христу приведе и преда и тако усинови Богу, те да се тако Христос Духом Светим усели у срца верних /ср. Еф. 3,16-17/ и, што је најважније и врхунац свега, да човека *учини богом* и учесником вишњега блаженства" – то је, ето, циљ тајне свештенства.

У даљем наставку вели Свети Григорије да том циљу, тј. *обожењу* човека у Христу, служи све, сав Божански домострој: "и Закон /у Старом Завету/ који је био педагог ка Христу, и Пророци који су средина између Закона и Христа". Шта више, и сам "Савршитељ и Завршитељ духовног закона – Христос, и Он то жели и хоће", и Он томе служи, јер је ради спасења и обожења човека и дошао у свет и постао човек. Томе служи, продужује Св. Григорије, и "кеносис Божанства, и примање тела на себе. То је оно ново сједињење – Бог и човек /тј. Христос као Богочовек/, Један из двога и кроз Једнога обоје" /тј. две природе Христове, у једној Ипостаси/. Ради тога, дакле, циља, вели даље Свети Григорије, тј. ради спасења и обожења човека, "Бог се посредством душе сјединио са телом, и до тада раздвојено спојило се и здружило у једно сједињењем са Посредником Христом; и све то ради непослушности праоца Адама: душа Христова за ону непослушну душу /Адамову/ и тело за оно осуђено тело; Христос безгрешни и изнад греха, за Адама палог и потпалог под грех... Ради тога постаде *Нова Тајна* (*το καινὸν μυστήριον*), тј. човекољубиви Домострој спасења. Ради тога је и рођење /Христово/, и Дјева /Богомајка/; ради тога и пећина и Витлејем: рођење за стварање /прародитеља/, а Дјева за жену Еву; Витлејем уместо Едема, пећина уместо Раја; мале и видљиве ствари, уместо великих и скривених /тајанствених/". /Узред примећујемо да ове речи Св. Григорија већ нам указују на карактер светих тајни: јер у светим тајнама *мале* и *видљиве* ствари садрже и откривају *велике* и *скривене* Божје тајне и Божје дарове/. "Ради тога су и Анђели послани да певају химну рођењу Небескога који је постао земаљски; и пастири да се диве Јагњету и Пастиру... Ради тога се Исус крштава и са неба посведочава; ради тога Он пости; ради тога бива кушан /у пустињи/ и побеђује некадашњег победника кушача. Ради тога демони бивају побеђени, и болести исцељене, и велика тајна проповеди бива предавана и поверавана слабим и немоћним људима /тј. апостолима и свештеницима/. Ради тога устају народи и буне се против Христа, ради тога је дрво /Крста/ против дрвета /у Рају/, и саможртвено раширене руке Христове на Крсту – ради дрско пружене руке Адамове да узбере плод... Ради тога је уздизање /Христа/ на Крст, да би палог /Адама/ подигао у висину; ради тога окушање жучи, да би се исцелило Адамово окушање забрањеног плода. Ради тога је смрт Христова, против смрти коју је заслужио Адам; и тама ради светлости. Ради тога је и погребљење, да се Адам од земљаности избави. Ради тога је васкрсење – ради подизања и васкрсења онога који је пао /тј. Адам је пао, Христос га је својим васкрсењем подигао и обезбедио опште васкрсење/. Све ово уопште јесте једна педагогија Божја за нас и ради нас" /цео, дакле, Божји домострој спасења Св. Григорије назива *педагогијом* Божјом/. "То је то исцелење слабости наше, повратак старога палог Адама Дрвету Живота, које је изгубио неразумним и неблаговременим окушањем од дрвета познања добра и зла" /Беседа II, 22–26. PG 35, 432–436/.

"Те и такве, дакле, спасоносне службе", завршава Свети Григорије Богослов, "ми свештеници јесмо служитељи и сарадници, мада и сами имамо исте /људске/ страсти и слабости, а треба да лечимо слабости других и њихове душе да очишћујемо" /Беседа II, 27/. И даље у овој својој Беседи, и у другим својим богонадахнутим делима, наставља Свети Богослов да пева химну тајни свештенства, а уствари химну и славослов великој Божјој тајни Домостроја нашег спасења, тајни која је сам Христос – *Бог и човек*, сав ради нас и за нас: *Спаситељ* и *Обожитељ*, творац *спасења* и само *спасење* и *обожење*.

Овај опширни текст Светог Григорија Богослова јасно нам показује *хриштолошки* и *христоцентрични* карактер целокупне тајне наше хришћанске вере, целокупног бића и живота Цркве, која и јесте оваплоћење и остварење једне и јединствене *Тајне Христа Богочовека и Спаситеља*, из које онда извиру и у коју увиру све свете тајне и свештеностејства у Цркви. Истовремено, међутим, из наведених речи Светог Григорија очигледно се види и *сотириолошки* карактер свега онога што Црква верује и што доживљава, свега што собом оваплоћује и у себи свештеностејствује, тј. видљив је *сотириолошки* карактер самог бића и живота целокупне Цркве, као основне *Тајне Христове*, а онда и сваке њене свете тајне и свештеностејствене понаособ. Црква као Тело Христа Спаситеља и није ништа друго него оваплоћење и раскриће једне и једине тајне Христове личности и Његовог богочовечанског живота и дела, а то дело све је било и јесте *ради нас људи и ради нашега спасења и обожења*. Зато, по православној апостолско-светоотачком схватању, свете тајне бивају увек појимане, и доживљаване, и *практиковане* (=дејствоване, вршене на делу, оствариване и примењиване у животу верних; једном речју: *свештеностејствоване* од свештеника унутар заједнице верујућих као Тела Христовог и удова Христових/ првенствено као *сотириолошки* акти и благодатни догађаји спасења у Цркви, а не као неке магијске радње или ритуали без смисла и циља, као неке "религиозне манифестације" на показ, "ради обичаја".

5. Овај хриштолошко-сотириолошки елемент светих тајана богато је развијен и разређен код осталих Светих Отаца, од којих бисмо ми овде, идући доста крупним корацима, споменули само Светог Максима Исповедника, Николаја Кавасилу и Св. Симеона Солунског. За Светог Максима, сво биће Цркве, њена Литургија и све њене свештене радње и сам храм у коме се служи и свештеностејствује, све то представља раскривање и пројављивање велике тајне Христа као Цркве, као једне и јединствене *Козмичке Литургије*, у коју је укључен сав свет, цео космос, јер је све створено да постане један свеобухватни *Макрантропос*, то јест да све постане Црква, или још тачније – *Христос као Црква*, Богочовек као Црква. Отуда Свети Максим у свему што је у Цркви види Христа, те свака тајна и свештени акт предаје нам и саопштава Христа, тј. остварује заједницу Христа у нама и нас у Христу. /Није зато никакво чудо што је чувена "*Мистагогија*" Светог Максима тако дубоко садржана у нашим службама и тајнама у Службенику и Требнику, као и у архитектури и иконографији наших храмова, макар ми тога и не били још увек довољно свесни/.

Велики пак византијски литургичар Николај Кавасила /узред да напоменемо да је он, највероватније, био само *лаик*, па је управо зато његово сведочанство о Светој Литургији и светим тајнама од посебног значаја, јер свете тајне и њихово доживљавање, и уопште светотајинско искуство није никако само ствар свештеника/, говорећи о *животу у Христу*, који је могућ само кроз свете тајне и у светим тајнама Цркве /од којих он посебно мистагошки тумачи Крштење, Евхаристију и Миропомозање, као и освећење Жртвеника (=престола/ где ће свештенство служити/, показује да су свете тајне својеврсни божански, богочовечански *прозори* кроз које се онај свет и век, тј. вечни свет и живот, улива у овај наш свет и живот, чиме је наглашена и остварена црквена *реалност* свети тајни а и њихов *есхатолошки* карактер: "Онај век и живот /вечни живот/ некако се већ улио у овај и помешао се са садашњим; и вечно Сунце Правде човекољубиво нам је већ засијало; и наднебеско Мирो већ се излило у ове наше смрадне просторе; и Хлеб анђелски људима је већ дарован... Зато је /у светим

тајнама/ већ могуће живети *онај* живот, и делати по њему и сагласно њему, као што је то видно код Светих. Јер вели Свети Апостол Павле: "Не живим више ја, него живи у мени Христос". Или Свети Игњатије Богоносац кад сведочи: "Осећам воду живу /вечног живота/ која жубори у мени" /Живот у Христу, I.PG 150,496/. Посебно пак о светој тајни Евхаристије вели исти Кавасила: "Црква себе означава и пројављује у Светим Тајнама /=Тела и Крви Христове/, не као у симболима, него као уди /тела/ у срцу, као гране у корену дрвета, и, по речи Господњој, као лозе у чокоту /Јн. 15, 1–5/. Јер овде није само општост имена, или аналогија по сличности, него истоветност (*ταυτότης*). Јер ове тајне јесу заиста Тело и Крв Христова, а то и јесте истинита храна и пиће Цркви Христовој; и она тј. Црква, причешћује се њима, не претвара их у тело људско, као што бива са обичном људском храном, него се она сама /тј. Црква/, претвара у то Тело и Крв Христову... И, ако би неко могао да види Цркву, по томе колико се она сјединила са Њим причешћујући се Његовим телом, он не би ништа друго видео него само Господње Тело" /Тумачење Литургије, 38. PG 150, 452–3/. Из наведених речи Кавасилиних јасно се види христолошки и сотириолошки карактер светих тајна Цркве, као и њихов изразито *еклисиолошки* карактер, о чему ће бити речи мало касније.

Свети пак Симеон Солунски, један од последњих византијских теолога пред сам почетак петвековног турског ропства Православља, чији ће значај за поробљено Православље бити ништа мањи од значаја претходних великих Отаца Цркве, такође инсистира на *христолошком* и *сотириолошком* карактеру светих тајни, које он све без изузетка изводи из јединствене и недељиве тајне *Христа Богочовека*, те основне тајне Цркве у којој је садржано све. За Светог Симеона Солунског све свете тајне и богослужбене радње у Православној Цркви јесу то што јесу зато што у себи носе и изражавају Христа *као Бога и човека*, то јест Бога који се оваплоћењем сјединио са нама и постао човек – да омогући и оствари нашу заједницу с Њим, заједницу као општење и јединство са Богом. Пише Свети Симеон: Христос се "једини јавио као Богочовек – Θεάνθρωπος – и једини је Он ипостасју један, састављен из две природе, Бог и човек... Ради тога се Он оваплотио од Дјеве, да се сједини с нама; ради тога се и разпе и крв проли ради нас, да бисмо ми заједничарили у Њему..., да будемо Његови причасници и сада и у будућем веку, и да учествујемо у Његовим добрима, јер је таква љубав Његова. Зато је присно узео удела у телу и крви нашој, да ми имамо заједницу с Њиме". А шта је та заједница? – "Заједница је сједињење Бога са нама и обожење наше" /Дијалог... 68/. Како се пак то нама конкретно омогућује и даје? – Кроз свете тајне Христове у Цркви. Јер је "*свршавањем свети тајни и заједничарењем у њима*" – "*τῆ τελετῆ καὶ τῆ κοινωνία*" – *Христос присутан у Цркви*, јер је Он тако хтео да, "поставши човек, сам Собом изврши сједињење са нама. Он је Себе дао нама и за нас; и сада опет – у светим тајнама – даје Себе". Он "светим тајнама постаје за нас све, и јавља се нама, и даје нам се, и пројављује се, и раздаје се, и усељава се у нас, и ми се облачимо у Њега /Гал. 3,27/, и причешћујемо се Њиме" /1 Кор. 10,16–17; Јевр. 3,14/.

Даље Свети Симеон овако објашњава садржај, карактер и значај Христових светих тајни за нас: "Пошто смо ми људи двоструки, од душе и тела, зато нам је Христос њих /тј. свете тајне/ *предао двоструко*, јер је заиста и Он сам ради нас постао двострук, будући и истински Бог и поставши истински човек, да би тако благодаћу Духа духовно осветио душе наше, а вештаственом /материјалном/ водом и уљем и

хлебом и чашом и оним осталим /што се у тајнама употребљава/, но освећенима Духом, осветио и тела наша, те тако нам дао и пружио свецело и савршено спасење... Будући савршени Бог, постао је ради нас и савршени човек, узевши на Себе тело са душом разумном и умном, да би и наше разумне душе очистио и благодаћу Светога Духа испунио, а тела наша осветио и обесмртио. Због тога је, дакле, и свете тајне дао *gвoстрyкo*, то јест вештаствено и опипљиво од видљивих ствари, али свршаване /=свештенодејствоване/ Светим Духом и стога способне да пренесу и пруже благодат Божју и душама и телима. Ово нам је пак предао /тј. свете тајне/ *не само речима, него и самим делима и стварима (καὶ πράγμασι)*. Притом је Бог Логос, поставши тело, *најпре на Себи њих /тј. свете тајне/ чoвeкoљyбивo извршиo (εἰς ἑαυτὸν ἐνθρώπησεν)*, да би тако, пошто је Он за нас првина свих добара, сви ми Његови, од Њега као извора, добијали и узимали. Ради тога се Он и очовечио, да би смо се ми с Њиме сјединили, и да би се Њиме осветили. Јер Он исти јесте и Бог Логос који нас је у почетку створио, и опет је Он исти тај који нас пресаздава и препорађа, благовољењем Бога Оца и садејством Светога Духа. Јер је Тројица, Бог наш, Та Која је све створила и Која све уређује и распоређује (*ἐξοικονομεῖ*)". /Дијалог...40–41/.

Иза наведеног опширног пасуса Св. Симеона Солунског, који уствари резимира сво светоотачко учење о светим тајнама, поново се јасно види и тријадолошки и христоцентрични и сотириолошки карактер светих тајни Цркве. Оно што је код Светог Симеона посебно интересантно то је наглашавање да је Господ Христос најпре на Себи самом као Богочовеку извршио све свете тајне и онда као *такав*, тј. *gвoстрyк* природама божанском и човечанском – и нама постао извор светих тајни, које зато и јесу *gвoстрyкe*, тј. материјалне и благодатне, и освећују нас такође *gвoстрyкo*, тј. и душе наше и наша тела. Ово дивно тумачење Солунског Светитеља открива нам православну истину и спасоносну реалност светих тајни као факата истовремено *христолошких* и *антрополошких*, благодарећи управо великој тајни енантропизације /= учовечења и очовечења/ Бога Логоса, Сина Божјег који је постао Син Човјечији да би нас људе сјединио са Богом и учинио нас синовима Божјим. Ово божанско–човечанско дело спасења, овај јединствени богочовечански подвиг и акт у Цркви остварује Господ Христос у светим тајнама силом и благодаћу Духа Светога, те је у томе и нови моменат и елеменат апостолско–светоотачког учења о светим тајнама, то јест њихов *пневматолошки* карактер.

6. Пневматолошки, то јест *светодуховски* карактер светих тајни у Православној Цркви огледа се пре свега у томе што је Господ Христос неодељив од Духа Светога, као што је неодвојив и од Бога Оца, и што у апостолско–светоотачкој вери и опиту Православне Цркве /како у Светом Писму, тако и у Светом Предању, и у животу Цркве/ ми немамо Христа без и мимо Духа Светога. "Нико не може Исуса назвати Господом *осим у Духу Светоме*" /1 Кор. 12,3/. Шта више, то што је Христос постао оно што је постао, било је Духом Светим: Духом Светим је зачала Света Дјева Сина Божијега – "Дух Свети доћи ће на тебе и сила Вишњег осениће те"; Духом Светим је Христос помазан, Духом Светим је чинио чуда, Духом Светим је крштен, Духом Светим је васкрсао; једном речју – Духом Светим је извршио целокупни богочовечански домострој спасења, како о томе богонадахнуто говори Свети Василије Велики у своме делу *О Духу Светоме*, на које и упућујемо наше слушаоце и читаоце.

Ово пак, наравно, не значи, као што ће рећи извесни протестанти /особито извесни секташи код нас – суботари, јеховисти/, да је Христос у свему томе био "пассиван", или само обично "оруђе" Божје, како је то говорио већ јеретик Арије, него ово означава да је Христос неодвојив од Свете Тројице, јер је Он увек био и остао "*Један од Свете Тројице*", /и зато је, видели смо, православна Христологија неодвојива од Тријадологије, и православни Христоцентризам је истовремено и Тријадоцентризам/. По православној вери и благодатном опитном богословљу /особито паламитском, исихастичком богословском искуству/ једна је и недељива *енергија*, тј. сила и дејство и деловање и благодат Свете и Једносушне Тројице, и та јединствена благодатна енергија, којом се извршује наше спасење и обожење, бива увек "*од Оца кроз Сина у Духу Светом*", како сведоче сви Свети Оци, особито од Светог Атанасија Великог и Светих Кападокијаца па надаље, кроз сву православну црквено–богословску традицију. /Богат материјал о томе читалац може наћи у најновијој III књизи Догматике оца Јустина Поповића/. Једна и јединствена енергија, или акција, или делатност, или благодат Свете Тројице у Цркви /овде дакле у светим тајнама/ бива увек по благовољењу Бога Оца, али делована и дејствована, тј. *свештеноејствована*, јерургисана Господом Христом као Главом своје Цркве, у којој је Он стални и вечни Првосвештеник; но та иста благодатна делатност и енергија бива остваривана и *савршавана* /= вршена, завршена и усавршена/ Духом Светим, јер завршни *печат* и *савршенство* сваком делу Свете Тројице даје се Духом Светим /отуда и неопходност у Цркви светог Миропомазанња као "*Печата дара Духа Светога*" – и тај пневматолошки печат лежи на свакој светој тајни као *дару* Духа Светога, *Духа Христовог*, јер: "ко нема Духа Христовог, тај није Његов" – Рм. 8,9/.

Стога је још Свети Иринеј Лионски с правом рекао: "Где је Црква Христова, тамо је и Дух Божји, и где је Дух Божји, тамо је и Црква и свака благодат", свака света благодатна тајна /Против јереси IV, 36,7/. Слично Светом Иринеју говори и Свети Максим Исповедник /да не наводим низ других Светих Отаца – Светог Василија, Светог Златоуста, Светог Симеона Новог Богослова и др./: "Христос као Човек /тј. као Богочовек/ јесте глава цркве, а као Бог, Он који по природи има Духа Светога, дарује Цркви силе (*τὰς ἐνεργείας* = благодатне енергије/ Духа Светога, то јест дарове Духа... Јер ради мене - човека, Бог Логос је постао човек, и ради мене остварује васцело спасење, узвративши ми преко мога оно што је Његово по природи.. то јест енергије Светога Духа" /Одговор Таласију, 63/. У истом смислу говори и Свети Јован Дамаскин да "сједињење људи са Богом бива само енергијом Духа Светога", а простор и место и средство тог сједињења и јесу управо свете тајне Христове, вршене и свршаване "*силом и дејством и наиласком Светога Духа*", како се то лепо каже у нашем Требнику. Све ово пак јасно показује да су свете тајне у Православној Цркви вршене, и могу бити вршене, само Духом Светим, а свештеници су ту само сарадници и саслужитељи Духу Светоме.

Пневматолошки карактер светих тајана у Православној Цркви означава, по Светим Оцима, пре свега њихов *епиклетички* карактер. Отуда је била и остала толико важна *епиклеза* у православној литургијској пракси, не само у Светој Литургији, него и у свакој светој тајни, свештенорадњи и свештеном богослужењу. *Призив* (*ἐπίκλησις* = епиклеза/ Светог Духа: да Он као Цар Небески, Утешитељ и Животодавац Цркве дође и усели се у нас, и очисти нас од греха, и изврши оно што је потребно за

наше спасење и освећење, — јесте стални и безусловни елеменат православног бића и живота црквеног, конститутивни елеменат светих тајни. Јер само Дух Свети може *obde et saepe* — *hic et nunc* — да једном учињену и принету и остварену спасоносну *Христову Тајну* "ре-активизира" и актуализира, да је *са-врши* и *примени* конкретно на нас у Цркви, јуче, данас и сутра, у свим временима и на сваком месту владичанства Божјег, у чему и јесте, између осталог, вечна *саборност*, католичанскост Цркве Христове и на земљи и на небу. Јер Духом Светим све у Цркви живи, дише и креће се, како на земљи тако и на небу. *Епиклетички* карактер светих тајни указује нам и пројављује епиклетички карактер самог живота Цркве Христове у свету, то јест њен животни егзистенцијални став *сталног мољења* и молитвеног *призивања* Духа Светога, сталну зависност Цркве у свету од Духа Утешитеља, Који јој је зато и дат од Христа да је увек и свуда води и руководи, чува и надањује, да је "уводи у сваку Истину" /Јн. 16,13/. Ова стална зависност Цркве од Духа Светога, људски гледано, личи на несигурност Цркве у свету и историји, али је та њена људска "несигурност" гаранција њене *сигурности* у Духу Светоме, јер се на тај начин Црква приљубљује и држи само за Духа Светога и Духом Светим, а Њиме се једино прилепљује и присаједињује Господу своме и Женику — Христу. Јер: "ко се прилепљује Господу, један је Дух са Господом" /1 Кор. 6,17/. Сва слобода и снага Цркве у свету јесте управо у њој, независној од људи и сила овога света, *епиклетичкој* зависности од Духа Светога, Духа који је Господ, а тамо где је Дух Господ тамо је слобода /2 Кор. 3,17/. Молитвено-призивни став Цркве пред Духом Светим и у Духу Светом и јесте њена највећа слобода и дерзновеније, зато што се управо Тај исти, даровани нам од Бога у срца наша, Дух Свети, Дух Сина Његовог, као *залог* и *печат* и *првина* свих бескрајних божанских добара, неисказаним уздасима моли за нас и у име нас говори Богу "Ава Оче", помажући нам увек у слабостима нашим, учећи нас како и чему да се молимо и шта да тражимо, "немошчнаја врачујушчи и оскудјевајушчаја исцељујући и недостатке восполњајући" /Римљ. 8,15–27; 2 Кор. 1,22; такође Молитва свештеничког рукоположења/.

Говорећи о значају *епиклезе*, тј. призивања Светога Духа у светим тајнама, не мислимо притом само на конкретну *епиклезу* у канону Евхаристије на Светој Литургији /око које су се спорили и споре још увек православни са римокатолицима, што показује да и православни Византијци и данашњи православни теолози и те како осећају црквено-богословски значај тог важног питања, јер иза тога стоји питање улоге Духа Светога у Цркви/. Сва Света Литургија наше Цркве, и не само Литургија већ и сав богослужбени и светотајински живот Цркве, и сваког верника у њој, прожет је сво време молитвеним епиклетичким ставом пред Богом у Духу Светоме. То је перманентни *lex orandi* Цркве у овоме свету и историји кроз којег се изражава црквени *lex credendi*, јер се Црква, по речима још Св. Иринеја, моли као што верује и верује као што моли. Стално молитвено призивање Светога Духа у црквеним тајнама и свештенорадњама открива и пројављује светопедесетничку природу саме Цркве /Црква је непрекидна Педесетница, рећи ће Свети Златоуст/, њену есхатолошку усмереност и динамичност у овом свету, њену антиципацију Царства Небеског.

7. Следећи битан елеменат светих тајана јесте њихов *еклисиолошки* карактер, то јест њихова битна *црквеност*, и по својој природи и по својој функцији и назначењу. Јер, свете тајне нису само "сакраменти", неке светиње "по себи и за себе", као неки

медикаменти за појединачне случајеве и "приватну" употребу. Они нису ни "мистерије", или неки талисмани, који се могу узимати ради задовољења "религиозних потреба", или за решавање "субјективних", "психолошких" или "друштвених" проблема, како од неких некада бивају погрешно схватане. Свете тајне су богочовечански акти и спасоносни догађаји који се збивају и врше унутар Цркве као Тела Христовог, као живе заједнице верних у Христу, и стога оне пре свега служе за *учлањивање* у Тело Христово оних који у њима учествују, и за њихово *усавршавање*, то јест служе *изграђивању* Тела Христовог које је Црква. Отуда је истозначно и истоветно – учешће у светим тајнама и учешће у Цркви, или још конкретније речено: партиципирање у светим тајнама јесте заједничарење наше у самом Христу, срцу и извору свих тајни у Цркви, а то значи партиципирање и заједничарење у Телу Његовом које је Црква.

Овај *еклисиолошки* карактер светих тајни присутан је и видан је у свакој светој тајни наше Цркве. Тако, свето Крштење јесте наше крштавање у смрт и васкрсење Христово и тиме облачење у самога Христа /"Који се у Христа крстите, у Христа се обукосте" – Гал. 3,27–28/, при чему се сви крштени сједињују "у *једнога*, у Христу Исусу" /Гал. 3,28/, тј. у *једно Тело*, коме је глава Христос, а сви они удови Његови и међусобно удови један другоме. Учешће у светој тајни Миропомазања јесте такође учешће свих у "заједници Једнога Духа", те на тај начин Црква, тј. сви верни, постају "једно тело и један дух" /Еф. 4,4/. Причешће и учешће у Светој Евхаристији поготово сједињује све учеснике у једну заједницу и јединство Тела и Крви Христове, по речима Св. Апостола Павла: "Јер је један Хлеб, једно смо Тело ми многи; јер се сви од једнога Хлеба причешћујемо" /1 Кор. 10,16–17/. Тако стоји и са свим осталим светим тајнама, све оне нас учлањују и уграђују у Цркву и кроза све њих се *изграђује* црквена заједница, *изграђује* се и расте Црква као тело Христово. Да, не бисмо говорили о свакој тајни посебно, ми ћемо се овде задржати само донекле на тајни Свештенства.

8. Да наведемо најпре једно место из Посланице Св. Апостола Павла Ефесцима у којем се види улога свештеничког служења /у светим тајнама/ за *изграђивање* Цркве: "Он /тј. Христос/ је дао једне апостоле, а друге пророке, а друге еванђелисте, а друге пастире и учитеље, *ради савршенства светих*, на дело служења, на *изграђивање Тела Христовог*, док сви не достигнемо у *јединство вере* и познања Сина Божјег, у човека савршена, у *меру раста пуноће Христове*" /Еф. 4,11–14/. Све ово пак бива, продужује Свети Апостол, "ако сви ми, истинујући у љубави, *узрастемо све у Њега* који је глава – Христос" /Еф. 4,15–16/. Из овог наведеног места јасно се види колико света тајна свештеничког служења у Цркви стоји у функцији *изграђивања* Цркве као Тела Христовог. Јер је Христос као Велики Првосвештеник зато и дао свештенички дар и благодат Својој Цркви "ради *савршенства светих*". /Грчки израз "катартисμος" означава: довођење нечег до целине, пуноће и усавршавања, до потпуног савршенства и утврђивања у томе; то је иста она реч коју и архијереј употребљава на Светој Литургији када благосиља вернике са дикиријама и трикиријама, говорећи: "Господе, Господе, погледај са неба и посети виноград овај и *утврди га*" – *катартисε αὐτήν*, тј. усаврши га, доведи га до савршенства/. Циљ, дакле, и функција свете тајне свештеничког служења и јерургије јесте *изграђивање* и *усавршавање* верника као заједнице Тела Христовог, док се сви чланови у Телу Цркве, и све тело у целини, не доведе "до *мере узраста Христовог*", до "пуноће Христове", а та *Пуноћа Христова* и јесте Христос и

Црква, тј. сви верници, у најтешњем јединству, где је Христос *Глава* Цркве а Црква *Пуноћа* Његова /Еф. 1, 22–23/.

Овим констатовањем *еклисиолошког* карактера светих тајни, и посебно у овом случају тајне Свештенства, враћамо се поново на почетни моменат нашег предавања, наиме опет на *христолошки* карактер свих светих тајни. Ово значи да је у Цркви Христовој све у непосредној вези и јединству са Христом Богочовеком, све осим греха, и све и сва црпи своју снагу и благодат од Христа, а ради, опет, сједињења свих и свега са Христом и у Христу. Тако су, по апостолско–светоотачком схватању и учењу, Црква и њене свете тајне схваћене не одвојено и самостално, независно од Христа, него се у светим тајнама и кроз свете тајне Христос и Црква поистовећују као *Глава* и *Тело*, као Глава и удови.

Зато је Христос извор свих светих тајана у Цркви, и посебно тајне Свештенства, као што вели Свети Симеон Солунски: "Свештеник постаје посредник пред Богом по обрасцу Христа /*εις τύπου Χριστού*/, и ту моћ он има благодаћу Божјом од хиротоније...Извор пак свештенства је Христос, и из Њега се кроз Његове прејемнике благодат излива и преноси на нас. Јер је нама извор благодати Христос, који и дејствује све у свему" /О свештенству. PG 155, 252/.

Ове речи Светог Симеона, као и све уопште светоотачко учење о светим тајнама, означавају и показују истовремено да је само Црква, као живо Тело живог Христа као своје Главе, извор свих светих тајни и да оне постоје само унутар Цркве. Не може се, стога, претпоставити ни прихватити теза да свете тајне, узете понаособ, конституишу Цркву, него је управо велика *Тајна Цркве* та која свештене акте и свештенорадње собом конституише и напаја их светотајинскошћу, тј. тајанственом и свесилном благодаћу Духа Светога. Зато су свете тајне реалне, активне, важеће и спасоносне само у Цркви; оне не могу бити над Црквом, нити још мање изван Цркве. Јер не дају свете тајне Цркви њену црквеност и њену спасоносност, него Црква даје тајнама њихову црквеност, благодатност, спасоносност. Зато је Православна Црква, следујући за Светим Апостолима и Светим Оцима, још од најранијих времена одбацила мисао да свете тајне могу бити и постојати *и ван Цркве*. Потсећамо овде на спор Светог Кипријана Картагинског са папом Стефаном још у 3. веку, када је став Светог Кипријана добио пуну подршку од свих Цркава са Истока. Свети Кипријан је тада с правом наглашавао да је врховни елеменат и печат светих тајни само Дух Свети, који је дат само Цркви, и који у себи обухвата и садржи све харизме у Цркви, све благодатне дарове, дакле све свете тајне. Због тога Православна Црква и до данас, при примању неправославних у јединство Православља, обавезно их све запечаћује светим Миром, то јест "печатом дара Духа Светога", јер је Он Тај који свему даје благодат, благодатни живот и савршенство.

9. Тако, дакле, и света тајна Свештенства свецело извире из тајне Цркве, као Тела Христа Богочовека, и остаје свецело у тајни Цркве, унутар заједнице верних као удова Христових, а не никако изван и изнад те заједнице. Христос као "*Јереј до века, по чину Мелхиседекову*" /Јевр. 5,6/, извор је свештенства у Цркви, и Он остаје у њој "*Свештеник заувек - εις τὸ διηνεκές* /Јевр. 7,3/, као што остаје заувек и "*Пастир и Епископ душа наших*", како вели Св. Апостол Петар /1 Петр. 2,25/. Или, како вели Свети Златоуст: "Христос и јесте једини Пастир; у односу на Њега сви смо ми стадо Његово, а Он вечни и незаменљиви Пастир над нама".

Христос је и у Светој Литургији онај "Који приноси и Који се приноси, Који прима и који се раздаје", раздаје Себе и Своју божанску благодат својим верницима као својим удовима, тако да су Свети Апостоли, Свети Оци и њихови наследници – епископи и свештеници само "служитељи Христови и економи тајни Божјих", како вели Св. Апостол Павле / 1 Кор. 4,1–2 /. А шта се од економа тражи, вели даље исти Апостол, неголи "да се нађе веран" /1 Кор. 4,2/. Ово значи да свештеник у служењу Телу Христовом нема ништа да измишља или новачи, да додаје своје или да одузима Христово, него му је посао једноставно само да верно "економише" /располаже и распоређује/ повереном му благодаћу – на *изграђивање* верних у Тело Христово. Другим речима, свештеник је праведни економ у великој "Економији благодати Божје" верни домостројитељ у Домостроју спасења и ухристовљења и уцрквљења, како је то говорио отац Јустин Поповић. Свештеник је, како вели Апостол Павле у Посланици Колошанима /1, 24–25/, само "служитељ – *διακονος* – Цркве као Тела Христовог, по економији Божјој", која му је дана и поверена.

Ово, међутим, не значи да свештеник, као служитељ у великој Тајни Цркве, јерург тајне Божје која је *изграђивање* богочовечанског јединства Христос = Црква, да је он нешто мало и незнатно, нешто споредно и узредно, попут рецимо конгрегационалистичког, презвитеријанског и уопште протестантског схватања свештенства, где је свештеник само "производ средине" која га овлашћује да "испред ње" и "у име ње" проповеда и чинодејствује. Напротив, такво схватање нема места у Православљу, јер то схватање сматра да је свештенство производ и дар чисто људски /свеједно што су ти људи верници и заједница хришћанска/, а не дар саме *Главе* – Христа, дар од Њега своје *Телу* – Цркви. Свети Апостол Павле јасно сведочи да "Бог постави у телу /Цркве/ удове, сваког посебно, како је Он хтео" /1 Кор. 12,18/, те тако "Бог је поставио у Цркви прво Апостоле, друго Пророке, треће Учитеље" итд., те стога "нису сви Апостоли, нису сви Пророци, нису сви Учитељи". Не могу, дакле, сви бити свештеници, него само они које Глава Цркве Христос постави у Своје Тело, снабдевши их са посебном благодаћу и благодатном свештеном функцијом и службом. С друге пак стране, православно схватање свештенства у Цркви није ни "клерикалистичко", попут римокатоличког схватања, где је свештенство схваћено изнад Цркве, изнад и изван заједнице верних као удова Христових и где, зато, оно може имати тзв. *character indelibilis* /неизгладиви карактер/ свештенства, схваћен тако више као лични, приватни дар дотичног лица, који му нико, па ни Црква, не може одузети. Такво схватање би значило да неко може да себи присвоји свештенство, да га узме од Цркве и узурпира, па чак и употреби против Цркве, а да је притом Црква немоћна да му га одузме, итд.

У православној еклисиологији и мистириологији свештенство је појмљиво само унутар црквене заједнице као Тела Христовог, коме је Он Глава а сви верници удови Његови. Распоред и функција удова у Телу Цркве дар је и благодат Христа као Главе, и зато постоји посебни свештенички благодатни дар – *харизма* и *служба* – у телу Цркве, али он постоји *за* Цркву а не *над* Црквом. Богомдани свештени *поредак* у Цркви, који се испољава у светим тајнама, особито у Светој Евхаристији, на Светој Литургији, дат је од Христа и даје се и одржава се нашим у Духу Светоме живљењем и служењем и функционисањем у Телу Цркве, "по мери дара Христовог" и по месту и улози свакога уда у том Телу, и зато свете јерургије и *хиротоније*, слободно можемо рећи, чине да је Црква *јерархијски* организована. Али, по апостолско–светоотачком

учењу и схватању, *јерархија* не значи пре свега *власт* у Цркви, него значи и представља спасоносно и благодатно *свештеноначалије*, тј. свештенодејствовање по спасоносном богоданом поретку, у складности и хармонији организма Цркве. Тачно онако како то и данас бива на Светој Литургији Православне Цркве, где не може бити Литургије без заједнице верних нити такође без рукоположеног свештенства. Стога је, узред само да напоменемо, веома карактеристично што је до данас у Православљу очувано древно предање: да не може бити никаква хиротонија ни хиротесија ван Свете Литургије, поготову не за ђакона, свештеника и епископа. /У том смислу можемо слободно рећи да рукоположење обављено ван Св. Литургије не би било рукоположење/. Ово значи да свештенство као *јерургија* и као *јерархија* има светотајински, мистагошки, евхаристијски, еклисиолошки карактер, да проистиче из свете тајне и тек као свештенодејствовање у тајни онда има и власт и част и све остало што му припада.

10. Остаје нам, на крају, да кажемо неколико речи и о свеобухватности, *католичанскости* /органској *саборности*/ светих тајни у православном апостолско—светоотачком схватању. Говорили смо већ о христолошком и еклисиолошком карактеру светих тајни, а то управо и означава њихов свеобухватни, католичански, саборни карактер. Јер свете тајне и нису ништа друго него продужетак и актуализација једне и исте велике Тајне Божје која је *Христос у нама*, тј. Христос као Црква. Христос Богочовек као сједињење и најтешња заједница са Богом свега створенога, свих разумних бића, пре свега људи, у једно Богочовечанско Тело.

Христос се открио и јавио свету и роду људском у пониженом, кенотичком, смиренем начину живота и делања, јавио се и делао на *двострук* начин, како веле Свети Оци, тј. јавио се у Духу и телу, у Божанству и човечанству, и зато су и свете тајне дате нам од Њега *двоструко*, и оне на смирени, "кенотички" начин остварују наше приопштење и присаједињење Њему и Његовом Богочовечанском Телу и Делу — Цркви. Отуда, на пример, нема светог Крштења без невидљиве благодати Духа Светог али и без видљиве материјалне воде; нема приопштења Божанству Христовом без причешћа хлебом и вином који су претворени у Тело и Крв Његову; и тако даље, у свим осталим светим тајнама. Све свете тајне су управо својом природом и функцијом везане за ту *двострукост*, за ту христолошку богочовечанску *двоприродност*, за онај православни *диофизитизам* за који се Православна Црква вековима борила против јеретика монофизита и несторијанаца, тј. за диофизитизам или двоприродност, али у савршеном *јединству* једне и исте *Тајне Христове*, у јединству Богочовечанске Ипостаси Христове, која и јесте једна и једина и јединствена свеобухватна *Тајна Божја*, тајна света и човека, тајна Цркве, у јединству свих и свега са Богом и у Богу на сву вечност.

Овај христолошки, еклисиолошки, католичански карактер светих тајана, та њихова *саборност* и свеобухватност управо и претпоставља и захтева и наше свецело учешће у светим тајнама: вером и љубављу, молитвом и постом, аскетско—литургијским подвижништвом, свецелим и свежртвеним предавањем себе Христу и служењем Христу свом душом и телом, и сваки од нас посебно и сви ми скупа: "*сами себе и једни друге и сав живот свој Христу Богу предајмо*".

Прва претпоставка тог и таквог нашег учешћа у светим тајнама Цркве јесте права и жива вера, верност Христу животом и делом, умом и срцем, верност православном црквеном учењу и живом предању, православном апостолско—светоотачком

благодатном опиту и искуству, православној црквености и саборности, православној литургијности, како у храму тако и у животу ван храма. Није довољно само посећивати храм, или само понекад узети учешћа у светим тајнама; потребно је себе и живот свој учрквенити и оцрквенити, ухристовити и охристовити, како би то рекао Отац Јустин Поповић. Или, како би то све скупа рекао и у једном духу све то обухватио највећи Апостол Цркве Христове – Првоврховни Павле, у својој Посланици Јеврејима: "Имајући, браћо, смелост за улазак светих Крвљу Исусовом, на пут нови и живи, који нам Он обнови завесом, то јест Телом Својим, и имајући Свештеника Великога над Домом Божјим, приступајмо са истинитим срцем, у пуноћи вере, очишћених срца од зле савести и опраног тела чистом водом; држимо се непоколебљивог исповедања наде, јер је веран Онај што је обећао; побуђујмо једни друге на љубав и добра дела, не остављајући црквено сабрање своје" /τὴν ἐπισυναγωγὴν = црквено, литургијско сабрање, богослужбени сабор, заједницу Цркве – Јевр. 10, 19–25/. Јер је, вели мало даље исти Апостол, "Исус Христос један и исти, јуче, данас и до века" /Јевр. 13,8/.

Наведено место Апостола Павла наглашава нам важност нашег свецелог учешћа у светим тајнама, као учешћа у свеобухватној Тајни Христа Спаситеља и Богочовека, Христа као Цркве, тј. нашег у вери и искрености срца приступа и улажења у Дом Божији, где Христос нама свештенодејствује Телом и Крвљу Својом *нови и живи* пут Вечног Живота нашег у Њему, који живот је наше свеживотно и католичанско сабрање у Њему *и сједињење и заједничарење*, и свих са Њиме и свих међусобно, у једноме Духу Светоме, на славу Бога Оца.

11. Ови, и још други, непобројани овде елементи саборности и католичности светих тајана, и нашег учествовања и заједничарења у њима, својствени су само апостолско–светоотачком схватању и доживљавању светих тајни у Православној Цркви и стога у њој нема никаквог пуког формализма ни схоластичности, својственим западном Хришћанству, где су свете тајне или издвојене у објекте за себе и по себи /код римокатолика/, или су просто претворене у апстрактне формалности без благодатног црквеног садржаја /код протестаната/. С друге стране, Православна Црква је такође одбацила и одбацивала кроз векове и својеврсни пијетизам и морализам појединих секата и јеретика, као што су били масалијанци, павликијанци и богумили, који су сматрали да свете тајне и нису потребне, него је довољно да човек буде само добар, побожан, молитвен и да чини добра дела. Таква антицрквеност, која се нажалост може приметити и у новија времена, нема ничег заједничког са великом тајном наше Хришћанске вере – са Црквом као *Тајном Христа*, Тајном наше живе заједнице с Богом у Христу, у Христовом Богочовечанском Телу, у којем верни живе и партиципирају као живе боголике личности, међусобно сједињене истом вером и љубављу, истим Духом благодати и живота вечног и бесмртног, који започиње и антиципира се још овде на земљи, партиципирају, тј. заједничаре у благодатним светим тајнама Цркве, да би опет само у Цркви и кроз Цркву достигли и своју есхатолошку пуноћу у Христу, пуноћу која је *обожење и обогочовечење* човека и рода људског у Богочовеку.

Све ово нам укратко показује и раскрива Свети Апостол Павле кад пише своје ученику Тимотеју саветујући му „како треба живети и понашати се у дому Божјем, који је Црква Бога Живога, стуб и тврђава Истине, у којој је општепризнато присутна – и партиципантна – Велика Тајна побожности: *Бог се јавио у Телу*”, то

јест јави се Христос Богочовек у Цркви и као Црква, пошто "у Њему обитава сва Пуноћа Божанства телесно, и ми смо испуњени у Њему". Једном речју, заједничарењем кроз свете тајне у Христу, као јединственој Богочовечанској Тајни, ми смо позвани "*да се испунимо сваком пуноћом Божјом*" /1 Тим. 3,15–16; Кол. 2,9; Еф. 3,19/.